

Paribor



edřich smetana

ke svému národnímu ideálu neměl poměr pouze intelektuální. Jeho poměr k národu je citový; tím ale tak vřelý a bezprostřední. U Smetany vždy bych zdůrazňoval, že jeho poměr k národnosti je lyrický. Smetana miloval svůj národ, a to nikoliv v běžném, ořelém smyslu „lásky k národu“, nýbrž ve smyslu skutečné, lyrické, vřelé a horoucí lásky.

Smetanovo nitro — to cítíme z každého jeho tónu — cele se zachvívá, jakmile hovoří svou hudbou o národu.

Jeho národní projevy — tak v Braniborech, Daliboru, a hlavně v Libuši a Vlasti — jsou velké projevy lyrické, jsou výsledkem skutečné lásky, a nikoliv pouze intelektuálního uvědomění, a proto jsou tak neskonale vřelé, tak citové, že vynucují nám slzy z očí. Tento lyrický vztah je jistě velká přednost, neboť tím Smetanův poměr k národnosti nabyt obzvláštního pozitivismu a jistoty. A to je další znak Smetanova národního idealismu. U žádného z našich kulturních vůdců obrozenských nedosáhl poměr k národnosti té žhavé a přesvědčené kladnosti a té jistoty, jako u Smetany. Právě proto, že Smetana svůj národ v nejplnějším slova smyslu miloval, nevloudil se v jeho lásku ani stín pochyby v sílu a v osud národa.

U Bedřicha Smetany není začátečnických pokusů a náběhů k dramatické tvorbě. Autor klavírního tria a prvých symfonických básní vyrostl a vyzrál zpočátku téměř výhradně jako skladatel instrumentální, ale na počátku let šedesátých přistupuje se stejnou rozhodností a jasnou koncepcí k tvorbě dramatické. Podnět k této zásadní změně dal Smetanovi rozkvět nových sil národa po uveřejnění říjnového diplomu v r. 1860, který zaručoval volnější, nespoutanější rozvoj české národní kultury, do popředí stavěl opět otázku samostatného českého divadla a s tím i naléhavou nutnost vytvoření vlastního dramatického umění.

Proto Smetana po návratu ze Švédska hledá pohotového literáta, libretistu, o jehož práci by se mohl bezpečně opřít při prvních krocích na půdě dramatického umění. Nalézá jej v Karlu Sabinovi. Za spolupráce obou umělců vznikají v letech 1862-3, revolučně zjitřeni, vášnivou láskou k národu prodchnutí Braniboři, a v zápětí pak Prodaná nevěsta. Ani prvá a tím méně druhá opera Smetanova není dílem, prokazujícím nějaké rozpaky začínajícího dramatika. Už Braniboři byli projevem tvůrce, který od počátku ví, co chce, a který, naplněn představou vysoké úrovně světového umění, přišel do vlasti uskutečňovat svůj ideál českého, hudebně dramatického projevu. Do neujasněných, tápajících poměrů dosavadní skrovné domácí produkce vtrhli Smetanovi Braniboři jako prudký revoluční závan. Tak odlišně, nově a neobvykle půso-

bili v prostředí, které se do té doby spokojovalo, lépe řečeno muselo spokojit, s díly polodiletantskými, nebo s dobře míněnými výtvary eklektiků.

Po Braniborech následovala rozjásaná Prodaná nevěsta a konečně Dalibor (1865-67).

Libreto napsal Smetanovi Josef Wenzig, podle staré české pověsti o rytíři Daliboru. Wenzig zpracoval pověst způsobem, který podle něho nejlépe vyhovoval záměrům romantické opery, zdaleka však neodpovídal Smetanově myšlenkové koncepci díla. – Dějovou zápletkou libreta je podle Wenziga Daliborova msta za smrt přítele Zdeňka, popraveného na rozkaz ploškovického purkrabího. Smetana však neviděl základní myšlenku této opery v osobních osudech rytíře, ale především v zobrazení národního hrdiny, ztělesňujícího osvobozeneckou ideu díla. Dokazuje to přesvědčivě hudební stránka opery, jejíž partitura se opírá o jeden základní motiv, z něhož celá stavba Dalibora vyrůstá. Neoznačuje určitou osobu, ani u Dalibora samého, nýbrž jeho osud, základní myšlenku celého díla. Smetana jej nevkládá do zpěvu jednajících osob, ale klade jej do orchestru. Je to elegický motiv, zachycující prstonárodní ráz pověsti o Daliborovi. Z tohoto základního motivu jsou pak v opeře vytvořeny psychologickou změnou motivy další. Záměrná příbuznost všech hlavních motivů celé opery se základním motivem – vytváří hlavní sugestivní atmo-

Dalibor

Dirigent: Pavel Vondruška

Režie: Bohumil Zoul j. h.

Scéna: zasloužilý umělec Frant. Tröster j. h.

Kostýmy: Bedřiška Ustohalová

Vladislav	Čeněk Mlčák Vojtěch Zouhar
Dalibor	František Janda Jiří Zahradníček j. h.
Milada	Agia Formánková Eva Gebauerová
Žalářník	Karel Hanuš zasloužilý umělec Jiří Herold Karel Průša
Budivoj	Radoslav Svozil
Vítek	Karel Kožušník Oldřich Lindauer
Jitka	Jitka Kovaříková Radmila Minářová
Soudce	Rudolf Jusa

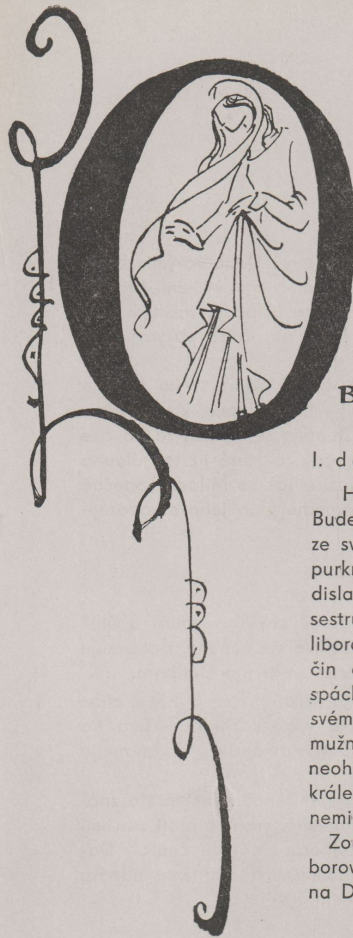
Inspicient: Karel Raška

Napovídá: Libuše Bílková, Marie Pečínková

sféru této tragické opery a naznačuje jasně osobitý rys smetanovského slohu.

Premiéra Dalibora se konala roku 1868, u příležitosti položení základního kamene Národního divadla. Úspěch opery byl jednoznačný, zakrátko se však o tuto operu rozpoutaly prudké spory. Je dnes zcela jasné, že tak revoluční skladatelova koncepce a modernost díla mohla být v té době pochopena jen v nejpokrokovějších kruzích české společnosti. Smetana nesl velmi těžce obvinění, jímž byl zahrnován a jež se zvrhla v úplné pronásledování skladatele. Tyto útoky na Smetanu představují snad nejsmutnější stránky v dějinách české hudby. Uprostřed tohoto pronásledování, za podpory poměrně malé skupiny přátel, Smetana přece nachází v sobě sílu a odvahu pokračovat v uskutečňování svých velkých tvůrčích plánů.

„Tak velký génius, jako byl Smetana, nemohl však projít bez boje, bez zásadního uměleckého boje. Dalibor tento boj v celé síle rozpoutal svou ryzí moderností a českostí. Proto osud Dalibora zasahuje mocně do života Smetanova a budí tím víc náš zájem. Boj o Smetanu a proti Smetanovi, boj o českost a nečeskost naší hudby, boj o modernost a zpátečnictví, to všechno je v oné době veliký boj o Dalibora a proti Daliboru.“



BSAH opery

I. dějství

Hradní nádvoří se zaplnilo lidmi, Bude souzen rytíř Dalibor, jenž je obviněn ze svěvolného přepadení Ploškovic a smrti purkrabího. Soudci v čele s králem Vladislavem vyslychají obě strany. Miladu, sestru purkrabího, která žádá trest pro Dalibora – posléze rytíře Dalibora, jenž svůj čin obhajuje tím, že jen pomstil křivdu, spáchanou ploškovickým purkrabím na svém příteli Zdeňkovi. Milada ohromena mužným a šlechtným zjevem rytíře, jeho neohroženou obhajobou, prosí najednou krále o milost a odpuštění. Rozsudek však nemilosrdně zní – věčný žalář.

Zoufalou Miladu vyhledá Jitka – Daliborova svěřenka – a přemlouvá ji k účasti na Daliborově osvobození.

II. dějství

U krčmy, pod městem, mezi Daliborovými zbrojnoši, se setkává Jitka se svým milým, Vítkem. Prozrazuje, že Milada, převlečena za chlapce, vnikla k Daliborovu žaláříkovi a čeká na další pokyny jeho osvobození.

Zatím starý žalářík Beneš žádá svého velitele Budivoje, aby si směl ponechat chlapce, který by mu pomáhal v jeho práci. Chlapec se nabízí, že donese do sklepení Daliborovi housle, o které již tak dlouho vězeň žádá. Beneš souhlasí a tak se Milada konečně setkává s Daliborem, oznamuje plán jeho osvobození a vyzná mu svou lásku.

III. dějství

Král je upozorněn, že se chystá vzpoura a útěk Daliborův. Ještě v noci svolává své soudce a potvrzuje jejich nový rozsudek – ortel smrti pro Dalibora.

Dalibor ve své cele je již připraven k útěku, chce dát znamení, praskne mu však poslední struna na houslích. V tom okamžiku vchází Budivoj a oznamuje rytíři rozsudek.

Když Milada v čele vzbouřenců uslyší místo znamení hlas zvonů a zpěv mnichů, vrhá se proti strážím. Je raněna a umírá v Daliborově náručí. Zoufalý Dalibor se vzepne k poslednímu, byť marnému odporu a klesá v boji s Budivojem.

Dámské halenky

svetry

sportovní pulovry

i na míru

ložní prádlo

SLEZANKA

LVDI Ostrava 1, Gottwaldova 29, telefon 210.97

LVDI Havířov II, Gottwaldova 71

B. Smetana: Dalibor. Program vydalo Státní divadlo v Ostravě v redakci prom.
hist. Evy Sýkorové. Grafická úprava Bedřiška Ustohalová, typografická spolu-
práce Rud. Mikeska. Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., Ostrava, prov
22, Hollarova 14. Cena 2 Kčs. T-12 42582